

# БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА. БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА

*Праграмы да ўступных іспытаў на спецыяльнасці 1-23 01 11 «Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць» (па напрамках) для абітурыентаў, якія паступаюць ва ўстанову адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» на скарачаны тэрмін атрымання адукацыі ў 2015 годзе.*

## ЗМЕСТ

|  |    |
|--|----|
| <b>БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА.<br/>БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА</b>   |    |
| Праграмы для абітурыентаў, якія паступаюць на скарачаны тэрмін атрымання адукацыі .....              | 2  |
| <b>БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА</b>  | 2  |
| Раздзел 1 <i>Бібліятэказнаўства: тэарэтычныя і арганізацыйныя пытанні</i> .....                      | 3  |
| Раздзел 2 <i>Абслугоўванне карыстальнікаў бібліятэк</i> .....  | 5  |
| Раздзел 3 <i>Бібліятэчны маркетынг і бібліятэчны менеджмент</i> .....                                | 11 |
| Раздзел 4 <i>Арганізацыя бібліятэчных фондаў і каталогаў</i> .....                                   | 12 |
| Літаратура .....   | 17 |
| <b>БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА</b>   | 20 |
| Раздзел 1 <i>Бібліяграфазнаўства: тэарэтычныя пытанні</i> .....                                      | 21 |
| Раздзел 2 <i>Арганізацыя, тэхналогія і методыка бібліяграфічнай работы публічных бібліятэк</i> ..... | 23 |
| Раздзел 3 <i>Спецыяльнае бібліяграфазнаўства</i> .....   | 26 |
| Літаратура .....   | 28 |

## **БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА. БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА**

### **Праграмы для абітурыентаў, якія паступаюць на скарочаны тэрмін атрымання адукацыі**

Праграмы да ўступных іспытаў для абітурыентаў, якія паступаюць на факультэт інфармацыйна-дакументных камункацый альбо факультэт завочнага навучання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў на спецыяльнасць «Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць», падрыхтаваны ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам «Сярэдняя спецыяльная адукацыя. Спецыяльнасць 2-23 01 11 «Бібліятэказнаўства і бібліяграфія» і праграмамі па «Бібліятэказнаўстве і бібліяграфіі» для ўстаноў, якія забяспечваюць атрыманне сярэдняй спецыяльнай адукацыі па спецыяльнасці 2–23 01 11 «Бібліятэказнаўства і бібліяграфія», распрацаванымі выкладчыкамі ўстановы адукацыі «Магілёўскі бібліятэчны каледж імя А.С.Пушкіна».

### **БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА**

Праграма складаецца з чатырох раздзелаў: «Бібліятэказнаўства: тэарэтычныя і арганізацыйныя пытанні»; «Абслугоўванне карыстальнікаў бібліятэк»; «Бібліятэчны маркетынг і бібліятэчны менеджмент»; «Арганізацыя бібліятэчных фондаў і каталогаў».

Пры падрыхтоўцы да ўступных іспытаў абітурыентам неабходна звярнуць увагу на: тэарэтыка-метадычныя пытанні сучаснага бібліятэказнаўства, прынцыпы дзейнасці і сацыяльныя функцыі бібліятэк, эвалюцыю ўяўленняў аб бібліятэцы як сістэме, арганізацыю бібліятэчнага абслугоўвання карыстальнікаў у краіне, тэхналогію і методыку фарміравання бібліятэчных фондаў і каталогаў, а таксама выкарыстанне маркетынгавых падыходаў у дзейнасці бібліятэк, інфармацыйную дзейнасць і асаблівасці іх функцыянавання ва ўмовах рынку.

Значную дапамогу ў засваенні праграмы можа аказаць спіс літаратуры.

Пры адказе на іспытах абітурыент павінен прадэманстраваць добрае валоданне дзяржаўнай мовай (беларускай, рускай), прафесійнай лексікай, уменне выкарыстоўваць веды, набытыя ў час вытворчай практыкі.

Іспыты праводзяцца ў вуснай форме. У білетах да іспытаў прапануецца два пытанні з розных раздзелаў. Пры выстаўленні адзнакі за адказ выкарыстоўваюцца патрабаванні, выкладзеныя ў метадычных указаннях «Крытэрыі ацэнкі ведаў абітурыентаў, якія паступаюць ва ўстанову адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў у 2015 г.».

## **Раздел 1. БІБЛІЯТЭКАЗНАЎСТВА: ТЭАРЭТЫЧНЫЯ І АРГАНІЗАЦЫЙНЫЯ ПЫТАННІ**

### **1.1 Прафесія бібліятэкара: кваліфікацыйныя патрабаванні**

Адукацыйны стандарт «Спецыяльнасць 2-23 01 11 «Бібліятэказнаўства і бібліяграфія». Кваліфікацыйныя характарыстыкі спецыяліста – бібліятэкара з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Прафесійныя, агульнаадукацыйныя і асобныя якасці, неабходныя бібліятэкару. Уплыў сучасных інфармацыйных і сацыякультурных тэхналогій на прафесію бібліятэкара. Паняцце «прафесійная культура бібліятэкара». Інтэлектуальныя, маральныя, псіхалагічныя, тэхналагічныя кампаненты прафесійнай культуры бібліятэкара. Прафесійная этыка. Кодэкс прафесійнай этыкі бібліятэкара Беларусі.

### **1.2 Прынцыпы дзейнасці і сацыяльныя функцыі бібліятэк**

Асноўныя прынцыпы дзейнасці бібліятэк: прыярытэт агульначалавечых каштоўнасцей; садзейнічанне адраджэнню і развіццю культурных традыцый і захаванню каштоўнасцей беларускай нацыі, іншых нацыянальнасцей, якія пражываюць у краіне; распаўсюджванне гуманістычных ідэй, навуковых ведаў і дасягненняў сусветнай культуры; агульнадаступнасць інфармацыі аб змесце бібліятэчных рэсурсаў; самастойнасць у вызначэнні форм і метадаў дзейнасці па стварэнні і ўзаемавыкарыстанні інфармацыйных рэсурсаў у мэтах задавальнення інфармацыйных патрэбнасцей карыстальнікаў бібліятэк.

Паняцце аб сацыяльных функцыях бібліятэк. Сутнасныя функцыі бібліятэк: кумулятыўная, мемарыяльная, камунікатыўная. Вытворныя функцыі бібліятэк: інфармацыйная, адукацыйная, эстэтычная, рэкрэацыйная, геданістычная, функцыя сацыялізацыі, культурна-асветніцкая.

### **1.3 Сетка бібліятэк Рэспублікі Беларусь**

Агульныя падыходы да арганізацыі сеткі бібліятэк Рэспублікі Беларусь. Закон «Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь (рэдакцыя 2014 г.)» і «Палажэнне аб арганізацыі сукупнай сеткі бібліятэк Рэспублікі Беларусь» (1993 г.) як нарматыўна-прававая база фарміравання сеткі бібліятэк у краіне.

Віды бібліятэк. Па значэнні: нацыянальная, рэспубліканскія, абласныя, гарадскія, раённыя, пасёлкаў гарадскога тыпу, сельскія. Па прызначэнні: публічныя і спецыяльныя. Па зместу бібліятэчных фондаў: універсальныя, галіновыя.

### **1.4 Дзяржаўная ўстанова «Нацыянальная бібліятэка Беларусі»**

Нацыянальная бібліятэка Беларусі (НББ) – дзяржаўны інфармацыйны і сацыяльна-культурны цэнтр краіны.

НББ – універсальная бібліятэка, агульнадзяржаўнае сховішча нацыянальнага дакумента і «беларусікі», замежных дакументаў, якія маюць навуковую, культурную і мастацкую каштоўнасць. НББ як навукова даследчая ўстанова па бібліятэказнаўстве, бібліяграфазнаўстве і кнігазнаўстве. Статут

дзяржаўнай установы «Нацыянальная бібліятэка Беларусі» (2006 г.). Будынак бібліятэкі. Структура бібліятэкі.

Асноўныя функцыі бібліятэкі: фарміраванне фондаў, зберажэнне і захаванне дакументаў, стварэнне даведачна-бібліяграфічнага апарата, арганізацыя бібліятэчнага абслугоўвання карыстальнікаў, навукова-даследчая і метадычная работа, міжнароднае супрацоўніцтва, павышэнне кваліфікацыі бібліятэчных кадраў.

### **1.5 Універсальныя абласныя навуковыя бібліятэкі.**

#### **Адметныя рысы. Змест дзейнасці**

Месца універсальнай абласной навуковай бібліятэкі (УАНБ) у сістэме бібліятэчна-інфармацыйных устаноў рэгіёна. Статут бібліятэкі, яе структура. Асаблівасці фарміравання фондаў УАНБ. Сістэма абслугоўвання карыстальнікаў. УАНБ як цэнтр МБА, прававой інфармацыі насельніцтва, краязнаўчай дзейнасці, метадычнага забеспячэння бібліятэк вобласці, дэпазітарнага захавання бібліятэчных фондаў. Роля УАНБ у аўтаматызацыі інфармацыйна-бібліятэчных сістэм вобласці.

### **1.6 Цэнтралізаваная сістэма дзяржаўных публічных бібліятэк (ЦСДПБ). Цэнтральная бібліятэка (ЦБ). Задачы, функцыі, структура**

Цэнтралізаваная сістэма дзяржаўных публічных бібліятэк (ЦСДПБ) як аб'яднанне бібліятэк, якое функцыянуе на аснове адзінага кіравання, агульных фінансавых, матэрыяльна-тэхнічных, кадравых, інфармацыйных рэсурсаў і тэхналагічнага адзінства.

Цэнтральная бібліятэка (ЦБ) – інфармацыйны, культурна-асветніцкі, краязнаўчы, метадычны цэнтр горада (раёна).

Задачы, асноўныя функцыі, накірункі дзейнасці, структура ЦСДПБ і ЦБ. Праблемы аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў.

### **1.7 Бібліятэкі-філіялы ЦСДПБ. Змест работы**

Адметныя рысы бібліятэк-філіялаў ЦСДПБ. Фарміраванне фонду з улікам інфармацыйных патрэб насельніцтва і культурна-эканамічных асаблівасцей зоны абслугоўвання. Змест работы. Індывідуальнае, групавое і франтальнае абслугоўванне карыстальнікаў. Спецыялізацыя бібліятэк-філіялаў. Бібліятэкі сямейнага чытання. Дзіцячыя бібліятэкі-філіялы: задачы, асноўныя функцыі, структура.

Новыя тыпы бібліятэчных устаноў: бібліятэка-клуб, бібліятэка-музей, бібліятэка-відэатэка, бібліятэка-медыятэка, бізнес-бібліятэка і інш.

Каардынацыя дзейнасці бібліятэк-філіялаў з іншымі арганізацыямі і ўстановамі.

### **1.8 Спецыяльныя бібліятэкі**

Сацыяльнае прызначэнне спецыяльных бібліятэк і іх адметныя рысы. Віды спецыяльных бібліятэк: вучэбныя, вытворчыя, навуковыя. Сеткі спецыяльных бібліятэк. Бібліятэкі навучальных устаноў: вышэйшых, сярэдніх, сярэднеспецыяльных. Асаблівасці карыстальнікаў, інфармацыйных рэсурсаў і

функцыянавання. Бібліятэкі прадпрыемстваў і арганізацый, асаблівасці фарміравання фондаў і абслугоўвання карыстальнікаў. Навуковыя і навукова-тэхнічныя бібліятэкі – метадычныя цэнтры бібліятэчнага абслугоўвання адпаведнай галіны: спецыфіка фарміравання інфармацыйных рэсурсаў і абслугоўвання карыстальнікаў. Праблемы міжбібліятэчнага ўзаемадзеяння ва ўмовах інфарматызацыі. Бібліятэчныя кансорцыумы і іншыя аб’яднанні.

### **1.9 Міжнароднае бібліятэчнае супрацоўніцтва**

Развіццё міжнароднага бібліятэчнага супрацоўніцтва на сучасным этапе. ББА і яе роля ў арганізацыі міжнароднага бібліятэчнага супрацоўніцтва.

ЮНЕСКА – агульныя звесткі і напрамкі дзейнасці. Праграмы: «Памяць свету», «Памяць Беларусі», «Інфармацыя для ўсіх», «Маніфест ЮНЕСКА аб публічных бібліятэках».

ІФЛА – міжнародная федэрацыя бібліятэчных асацыяцый. Мэта, дзейнасць, праграмы. «Электронная Еўропа», «Маніфест аб Інтэрнэце». Міжнародная федэрацыя па дакументацыі. Міжнародная арганізацыя па стандартызацыі. Агульныя звесткі, напрамкі дзейнасці.

Бібліятэчная асамблея Еўразіі. Асноўныя напрамкі дзейнасці. «Мадэльны бібліятэчны кодэкс СНД».

Напрамкі міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне бібліятэчнай справы: набыццё інфармацыйных рэсурсаў і абмен імі, удзел у рабоце міжнародных арганізацый, у рэалізацыі міжнародных праектаў, правядзенне міжнародных сустрэч, канферэнцый, семінараў, стажыроўкі і вучоба супрацоўнікаў у бібліятэках замежных краін.

## **РАЗДЗЕЛ 2. АБСЛУГОЎВАННЕ КАРЫСТАЛЬНІКАЎ БІБЛІЯТЭК**

### **2.1 Мэта, задачы і прынцыпы бібліятэчнага абслугоўвання**

Бібліятэка як асяродак нацыянальнай культуры і скарбніца нацыянальных і агульначалавечых каштоўнасцей. Сацыяльныя функцыі бібліятэкі: інфармацыйная, адукацыйная, эстэтычная, рэкрэацыйная, геданістычная, функцыя сацыялізацыі, культурна-асветніцкая і іх рэалізацыя ў абслугоўванні карыстальнікаў.

Мэта бібліятэчнага абслугоўвання як прадастаўленне карыстальніку шырокай і поўнай інфармацыі, неабходнай для вырашэння разнастайных жыццёвых праблем і спрыяльнай для сацыялізацыі асобы. Місія бібліятэкі як стратэгічная мэта, рэалізацыя яе ў абслугоўванні.

Задачи абслугоўвання карыстальнікаў: задавальненне разнастайных інфармацыйных патрэбнасцей; фарміраванне інфармацыйнай культуры, высокай маралі, навуковага светапогляду; выхаванне здольнасці да самастойнага мыслення.

Прынцыпы абслугоўвання як палажэнні, што вызначаюць патрабаванні да зместу, формы, арганізацыі і метадыкі абслугоўвання карыстальнікаў:

дыферэнцыраванага падыходу, плюралізму, дыялагічнасці, нагляднасці, камфортнасці, апэратыўнасці, кангруэнтнасці.

## **2.2 Арганізацыя абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк**

Сістэма абслугоўвання карыстальнікаў як сукупнасць падраздзяленняў, форм і пунктаў абслугоўвання, якія функцыянуюць у пэўнай зоне абслугоўвання і забяспечваюць прадстаўленне карыстальнікам разнастайных бібліятэчных прадуктаў і паслуг. Сучасныя патрабаванні да арганізацыі абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк. Рабочае месца супрацоўніка бібліятэкі і яго абсталяванне. Арганізацыйна-функцыянальная структура абслугоўвання. Задачы функцыянальных падраздзяленняў: аддзелаў, сектараў, якія забяспечваюць абслугоўванне карыстальнікаў. Стандарты абслугоўвання. Абанемент, чытальныя залы, даведчна-інфармацыйны аддзел, пазастацыянарнае абслугоўванне. Рэкрэацыйныя зоны бібліятэкі. Бібліятэчнае асяроддзе. Узаемадзеянне функцыянальных падраздзяленняў абслугоўвання ва ўмовах інфарматызацыі.

## **2.3 Рэсурсы і тэхналогія абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк**

Рэсурсы бібліятэчнага абслугоўвання: інфармацыйныя (бібліятэчны фонд, ДБА і інш.), інтэлектуальныя (бібліятэчны персанал), матэрыяльна-тэхнічныя (бібліятэчнае абсталяванне, памяшканне і інш.)

Тэхналогія абслугоўвання карыстальніка. Запіс чытача ў бібліятэку. Выяўленне інфармацыйных патрэбнасцей карыстальніка ў форме запыту. Вызначэнне бібліятэчнага запыту. Бібліятэчны запыт і бібліятэчная паслуга. Бібліятэчная паслуга і бібліятэчны прадукт. Пошук дакументаў, неабходных для задавальнення запыту. Выдача дакументаў. Аналіз выкананай паслугі. Адказы і іх папярэджванне. Прадухіленне і ліквідацыя чытацкай запазычанасці.

Тэхналогія абслугоўвання карыстальнікаў у аўтаматызаваным рэжыме.

## **2.4 Арганізацыя работы абанемента**

Адметныя рысы абанемента, яго значэнне як формы абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэкі. Месца абанемента ў сістэме абслугоўвання бібліятэк розных тыпаў. Віды абанементаў: агульны, галіновы, групавы, функцыянальны. Тэхналогія абслугоўвання карыстальнікаў на абанеменце. Улік работы абанемента. Запіс і перарэгістрацыя карыстальнікаў. Аўтаматызацыя бібліятэчных працэсаў на абанеменце. МБА як асобы від абанемента.

## **2.5 Арганізацыя работы чытальнай залы**

Чытальная зала як форма абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк. Адметныя рысы чытальнай залы, яе месца ў сістэме абслугоўвання карыстальнікаў. Віды чытальных залаў. Дызайн чытальнай залы. Зоны чытальнай залы: для абслугоўвання карыстальнікаў, для работы, для адпачынку. Асаблівасці фонду чытальнай залы. Тэхналогія абслугоўвання карыстальнікаў у чытальнай зале. Работа з перыядычнымі выданнямі. Улік работы чытальнай залы. Аўтаматызацыя бібліятэчных працэсаў у чытальнай зале.

## **2.6 Індывідуальнае абслугоўванне карыстальнікаў**

Індывідуальнае абслугоўванне як працэс сістэматычных зносін бібліятэкара з карыстальнікам. Улік індывідуальна-псіхалагічных асаблівасцей карыстальнікаў у індывідуальным абслугоўванні. Дапамога карыстальніку ў вызначэнні тэматыкі чытання, выбары і пошуку літаратуры для чытання, фарміраванні інфармацыйнай культуры.

Вывучэнне карыстальнікаў як аснова індывідуальнага абслугоўвання. Метады збору першаснай інфармацыі аб карыстальніках: назіранне, апытанне, аналіз чытацкіх фармуляраў і іншых дакументаў. Асноўныя катэгорыі чытачоў. Выкарыстанне дасягненняў сацыялогіі і псіхалогіі чытання ў індывідуальным абслугоўванні.

Метады індывідуальнага абслугоўвання: гутарка, інфармаванне, кансультаванне, даведачна-бібліяграфічнае абслугоўванне. Комплекснае выкарыстанне метадаў індывідуальнага абслугоўвання. Канфлікты ў індывідуальным абслугоўванні і шляхі выхаду з іх. Прафесійная этыка бібліятэкара.

## **2.7 Наглядныя формы інфармавання і рэкамендацыі дакументаў**

Значэнне наглядных форм інфармавання і рэкамендацыі дакументаў. Агульныя патрабаванні да наглядных форм інфармавання і рэкамендацыі дакументаў у бібліятэцы. Віды наглядных форм. Бібліятэчная выстава, яе прызначэнне, віды, патрабаванні да метадыкі падрыхтоўкі і дэманстрацыі. Нетрадыцыйныя выставы, асаблівасці метадыкі падрыхтоўкі і дэманстрацыі. Бібліятэчныя плакаты: віды, метадыка распрацоўкі і афармлення. Альбомы: віды, метадыка афармлення. Тэматычныя падборкі: дасье, дайджэсты, пакетаваная інфармацыя, стэнды, літаратурныя календары, бібліятэчныя газеты. Ілюстраваныя картатэкі, выконваемыя на базе Інтэрнэт-рэсурсаў і капіравальна-памнажальнай тэхнікі. Выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій у распрацоўцы, афармленні і дэманстрацыі наглядных форм інфармавання і рэкамендацыі дакументаў.

## **2.8 Вусныя формы абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк**

Сутнасць і прызначэнне вусных форм абслугоўвання карыстальнікаў. Адметныя рысы вусных форм. Патрабаванні да метадыкі іх падрыхтоўкі і правядзення. Агульныя элементы метадыкі падрыхтоўкі вусных форм абслугоўвання карыстальнікаў: вызначэнне чытацкай аўдыторыі, выбар тэмы, мэты, формы, падбор дакументаў, распрацоўка праграмы, арганізацыйная работа, індывідуальная работа, выкананне паслугі, аналіз выкананай паслугі. Спалучэнне вусных і наглядных форм інфармавання і рэкамендацыі дакументаў. Выкарыстанне сродкаў музыкі, мастацкага слова, выяўленчага мастацтва, сучасных інфармацыйных тэхналогій пры падрыхтоўцы і правядзенні вусных форм абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэкі.

## **2.9 Групавое і масавае абслугоўванне карыстальнікаў бібліятэк**

Адметныя рысы групавога і масавага абслугоўвання карыстальнікаў бібліятэк. Формы і метады групавога і масавага абслугоўвання. Бібліятэчнае мерапрыемства: класіфікацыя, метадыка падрыхтоўкі і правядзення.

Крытыка-аналітычныя бібліятэчныя мерапрыемствы, іх дыялогава-дыскусійны характар: дыспуты, вечарыны пытанняў і адказаў, чытацкія канферэнцыі, прэс-канферэнцыі, вечарыны-дыялогі, «круглыя сталы», «трыбуны грамадскай думкі» і інш.

Рэкамендацыйна-інфармацыйныя бібліятэчныя мерапрыемствы як формы прапаганды актуальных тэм, выданняў, публікацый: бібліяграфічныя агляды, вусныя часопісы, прэм'еры, прэзентацыі дакументаў, інфармацыйна-пазнавальныя гадзіны.

Пазітыўна-ілюстратыўныя бібліятэчныя мерапрыемствы як формы знаёмства з пазітыўнымі фактамі і падзеямі, жыццём і дзейнасцю знакамітых людзей, адлюстраваных у творах друку: літаратурныя вечарыны, тэматычныя вечарыны-сустрэчы з цікавымі людзьмі, аўтарскія вечарыны-партрэты, літаратурна-музычныя вечарыны, бенефісы чытачоў і інш.

Групавое і масавае абслугоўванне карыстальнікаў як рэалізацыя рэкрэацыйнай функцыі бібліятэкі: чытацкія аб'яднанні, гурткі, салоны, гасцёўні, клубы па інтарэсах. Патрабаванні да метадыкі стварэння і правядзення.

## **2.10 Работа бібліятэкі з чытачамі дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту**

Сацыяльна-псіхалагічныя і ўзроставыя асаблівасці дашкольнагаў і малодшых школьнікаў. Адметныя рысы іх чытання і чытацкага развіцця. Уплыў сям'і і школы на чытанне дашкольнагаў і дзяцей малодшага школьнага ўзросту. Роля бібліятэкара ў кіраўніцтве дзіцячым чытаннем.

Формы індывідуальнай работы з дашкольнікамі і малодшымі школьнікамі. Гутаркі. Віды гутарак, метадычныя асаблівасці іх падрыхтоўкі і правядзення.

Асаблівасці групавой і фронтальнай работы з чытачамі дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Гучныя чытанні і пераказы. Літаратурныя ранішнікі, гульні, святыя кнігі, урокі дабырыні і інш.

Спецыфіка нагляднай рэкамендацыі кніг для дзяцей. Выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій у рабоце з чытачамі дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту.

## **2.11 Работа бібліятэкі з чытачамі-падлеткамі**

Сацыяльна-псіхалагічныя і ўзроставыя асаблівасці чытачоў-падлеткаў.

Адметныя рысы іх чытання і чытацкага развіцця: пазнавальная актыўнасць, фарміраванне светапогляду, разнастайнасць чытацкіх інтарэсаў, эмацыянальнасць, аналітычнае мысленне, уласцівасці памяці, асаблівасці

ўзаемаадносін з аднагодкамі і дарослымі. Выдзяленне ўзроставых груп падлеткаў і спецыфіка абслугоўвання кожнай з іх.

Формы індывідуальнага абслугоўвання падлеткаў. Асаблівасці індывідуальных гутарак і кансультацый. Групавое і франтальнае абслугоўванне падлеткаў. Найбольш эфектыўныя формы. Выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій у рабоце з чытачамі падлеткавага ўзросту.

### **2.12 Работа бібліятэк па выхаванні прававой культуры карыстальнікаў**

Значэнне прававой культуры ў грамадстве. Бібліятэчныя інфармацыйныя рэсурсы як крыніца фарміравання прававой свядомасці і прававых ведаў карыстальнікаў. Кола карыстальнікаў прававой інфармацыі.

Стварэнне пры бібліятэках цэнтраў прававой інфармацыі (ЦПІ) і іх роля ў павышэнні прававой культуры насельніцтва. Работа з базамі даных «Эталон» і «Кансультант».

Роля індывідуальнага інфармавання ў фарміраванні прававой культуры карыстальнікаў. Групавыя і франтальныя формы абслугоўвання і іх роля ў фарміраванні прававой культуры.

### **2.13 Работа бібліятэк па выхаванні экалагічнай культуры насельніцтва**

Роля і значэнне выхавання экалагічнай культуры насельніцтва. Бібліятэка ў сістэме экалагічнай асветы і экалагічнага выхавання. Асноўныя групы карыстальнікаў – суб'ектаў выхавання экалагічнай культуры. Формы індывідуальнай работы па выхаванні экалагічнай культуры. Формы франтальнага і масавага абслугоўвання, накіраваныя на выхаванне экалагічнай культуры. Спалучэнне наглядных і вусных форм інфармавання і рэкамендацыі дакументаў у дапамогу экалагічнай асвеце і экалагічнаму выхаванню. Чытацкія суполкі і аматарскія аб'яднанні і іх роля ў фарміраванні экалагічнай культуры насельніцтва. Узаемадзеянне бібліятэкі з грамадскімі аб'яднаннямі ў галіне экалагічнага выхавання.

### **2.14 Работа бібліятэкі па выхаванні культуры чытання карыстальнікаў**

Змест паняцця «культура чытання». Элементы выхавання культуры чытання: веданне правіл карыстання бібліятэкай, асэнсаваны выбар тэматыкі чытання, уменне арыентавацца ў крыніцах інфармацыі, карыстацца ДБА, успрымаць і крытычна ацэньваць інфармацыю. Сістэматычнасць, паслядоўнасць і планамернасць як атрыбуты культуры чытання. Гігіена чытання. Валоданне прыёмамі рацыянальнага чытання.

Індывідуальныя, групавыя і франтальныя формы фарміравання культуры чытання карыстальнікаў бібліятэк. Спалучэнне наглядных і вусных метадаў у фарміраванні культуры чытання. Зваротная сувязь з карыстальнікамі падчас фарміравання культуры чытання.

## **2.15 Работа бібліятэк з мастацкай літаратурай і дакументамі па літаратуразнаўстве**

Роля мастацкай літаратуры і літаратуразнаўства ў выхаванні духоўнай, маральнай і эстэтычнай культуры карыстальнікаў. Месца мастацкай літаратуры і дакументаў па літаратуразнаўстве ў фондах публічных бібліятэк. Дыферэнцыяцыя чытачоў, якія звяртаюцца да мастацкай літаратуры. Методыка індывідуальнага абслугоўвання чытачоў мастацкай літаратурай. Групавое і фронтальнае абслугоўванне аматараў мастацкай літаратуры. Чытацкія творчыя аб'яднанні пры бібліятэцы як форма мэтанакіраванага абслугоўвання карыстальнікаў, якія звяртаюцца да мастацкай літаратуры і дакументаў па літаратуразнаўстве.

## **2.16 Пазастацыянарнае абслугоўванне карыстальнікаў бібліятэк**

Пазастацыянарнае абслугоўванне карыстальнікаў як форма рэалізацыі прынцыпу агульнадаступнасці бібліятэкі. Традыцыйныя формы пазастацыянарнага абслугоўвання карыстальнікаў: пункты выдачы, мабільныя бібліятэкі (бібліёбусы), кніганошаства, завочны абанемент і інш. Тэхналогія арганізацыі і работы пункта выдачы. Мабільныя бібліятэкі: гісторыя стварэння і асаблівасці функцыянавання. Кніганошаства як спосаб абслугоўвання карыстальнікаў, якія не могуць самі наведваць бібліятэку. Завочны абанемент, яго прызначэнне і ўмовы функцыянавання. Выкарыстанне сучасных інфармацыйных тэхналогій у арганізацыі пазастацыянарнага абслугоўвання карыстальнікаў.

## **2.17 Міжбібліятэчны абанемент (МБА) і электронная дастаўка дакументаў (ЭДД)**

МБА і ЭДД як спосаб узаемавыкарыстання інфармацыйных рэсурсаў бібліятэк і забеспячэння аператыўнага доступу да інфармацыі. Сістэма МБА і ЭДД на Беларусі і ў СНД. Тэхналогія афармлення і атрымання заказаў па МБА. Цэнтры МБА. Змены, якія адбыліся ў тэхналогіі карыстання МБА з укараненнем аўтаматызацыі. Перспектывы бібліятэчнага абслугоўвання карыстальніка, які знаходзіцца далёка ад бібліятэкі і можа карыстацца сучаснымі інфармацыйнымі тэхналогіямі.

## **2.18 Краязнаўчая дзейнасць публічных бібліятэк**

Паняцце «краязнаўства». Бібліятэчнае краязнаўства і яго задачы. «Палажэнне аб краязнаўчай рабоце бібліятэк Рэспублікі Беларусь» (1993 г.). Рэспубліканскія і рэгіянальныя праграмы па краязнаўстве. Удзел бібліятэк у конкурсе «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» і іншых рэгіянальных мерапрыемствах.

Фонд нацыянальных дакументаў як інфармацыйны рэсурс бібліятэчнага краязнаўства. Краязнаўчыя дакументы. Мясцовыя дакументы. Крыніцы камплектавання, методыка выяўлення, збору і захавання краязнаўчых і мясцовых дакументаў. Адлюстраванне краязнаўчых дакументаў у каталогах, картатэках, базах даных бібліятэкі. Абслугоўванне карыстальнікаў

кразнаўчымі дакументамі. Дыференцыяцыя чытачоў, якія звяртаюцца да кразнаўчага фонду. Індывідуальнае абслугоўванне карыстальнікаў. Групавае і франтальнае абслугоўванне карыстальнікаў. Работа з аматарскімі аб'яднаннямі кразнаўчага накірунку. Узаемадзеянне бібліятэкі з іншымі ўстановамі і арганізацыямі ў галіне кразнаўчай дзейнасці.

### **Раздзел 3. БІБЛІЯТЭЧНЫ МАРКЕТЫНГ І БІБЛІЯТЭЧНЫ МЕНЕДЖМЕНТ**

#### **3.1 Рэклама бібліятэкі**

Рэклама як сродак інфармацыі аб прадукцыі/паслугах бібліятэкі.

Прызначэнне рэкламы. Мэты рэкламы. Віды рэкламы: інфармацыйная, пераканальная, параўнальная, напамінальная.

Формы рэкламы: паштовая, у СМІ, відэарэклама, друкаваная рэклама (лістоўкі, буклеты, праспекты, каталогі, плакаты).

Знешняя рэклама: рэкламныя шчыты, вывескі, вітрыны. Бібліятэчныя выставы і ярмаркі як частка комплексу маркетынга і як сродкі распаўсюджвання бібліятэчнай рэкламы.

Асаблівасці ўнутрыбібліятэчнай рэкламы. Характарыстыка форм, відаў. Прэстыжная рэклама: асноўныя кампаненты. Фірменны стыль бібліятэкі.

Камп'ютарная рэклама, размяшчэнне інфармацыі на Web-серверы бібліятэкі, перасылка электронных пісем, удзел у арганізацыі і правядзенні тэлеканферэнцый.

#### **3.2 Бібліятэчная статыстыка**

Задачы бібліятэчнай статыстыкі, яе роля ў кіраванні бібліятэчнай справай. Раздзелы бібліятэчнай статыстыкі: статыстыка бібліятэчнага фонду, статыстыка бібліятэчнага абслугоўвання, статыстыка бібліятэчнай сеткі, статыстыка бібліятэчных кадраў.

Арганізацыя статыстычнай работы ў бібліятэцы. Справаздача бібліятэкі. Віды справаздач. Статыстычная справаздача бібліятэкі за год: форма «1С – Бібліятэка», патрабаванні, змест і метадыка запаўнення. Паказчыкі бібліятэчнай статыстыкі: абсалютныя, адносныя, сярэднія.

Тлумачальная запіска (тэкставая справаздача), яе змест. Справаздача бібліятэкі перад грамадскасцю (арганамі мясцовай улады, насельніцтвам).

Справаздача ЦСДПБ як адзінай сістэмы.

#### **3.3 Улік работы бібліятэкі**

Улік як працэс сістэматычнага рэгістравання ўсіх працэсаў работы бібліятэкі.

Значэнне ўліку і справаздачы для арганізацыі і кантролю за дзейнасцю бібліятэкі, захаванне бібліятэчных фондаў; выяўлення лепшага вопыту, інавацыйнай дзейнасці бібліятэкі, аналізу стану бібліятэчнай справы ў рэгіёне і Рэспубліцы.

Віды ўліку: аператыўны, статыстычны, бухгалтарскі, іх узаемасувязь. Аб'екты і формы ўліку. СТБ 7.20-2000 «Бібліятэчная статыстыка».

### **3.4 Планаванне работы бібліятэкі**

План работы бібліятэкі: вызначэнне паняцця, значэнне, патрабаванні да складання. Віды планаў бібліятэкі: гадавы, квартальны, каляндарны.

Гадавы план работы бібліятэкі. Асноўныя раздзелы і іх змест. Разлік кантрольных паказчыкаў плана.

Квартальны план, асноўныя раздзелы і іх змест. Планаванне асноўных паказчыкаў па кварталах.

Каляндарны план, яго структура, змест.

Планаванне асобных відаў работ, індывідуальнае планаванне работы.

Планаванне работы ЦСДПБ як адзінай сістэмы.

### **3.5 Метадычнае забеспячэнне бібліятэчнай дзейнасці**

Метадычнае забеспячэнне бібліятэчнай дзейнасці, яго сутнасць, задачы, прынцыпы.

Дзяржаўная сістэма метадычнага забеспячэння дзейнасці бібліятэк.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі – каардынацыйны цэнтр метадычнага забеспячэння.

Роля абласных бібліятэк у арганізацыі метадычнага забеспячэння бібліятэк вобласці, іх задачы і функцыі.

Цэнтральныя бібліятэкі ЦСДПБ як цэнтры метадычнага забеспячэння, іх задачы і функцыі.

Сістэма метадычнага забеспячэння спецыяльных бібліятэк.

Асноўныя кірункі метадычнага забеспячэння: кансультацыйна-метадычная дапамога бібліятэкам, інавацыйная дзейнасць, павышэнне кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў.

Кансультацыйна-метадычная дапамога бібліятэкам: кансультацыі, выезды ў бібліятэкі, метадычныя дапаможнікі, пісьмы, распрацоўкі, інструктыўна-метадычныя матэрыялы.

Інавацыйная дзейнасць бібліятэк. Прапаганда навацый і іх распаўсюджвання ў бібліятэках. Прымяненне бібліятэчнага маніторынгу ў дзейнасці навукова-метадычных службаў.

Павышэнне кваліфікацыі бібліятэчных кадраў: семінары, практыкумы, курсы, школы прафесійнага майстэрства, дыскусійныя бібліятэчныя клубы і інш.

## **Раздзел 4. АРГАНІЗАЦЫЯ БІБЛІЯТЭЧНЫХ ФОНДАЎ І КАТАЛОГАЎ**

### **4.1 Камплектаванне бібліятэчнага фонду**

Сутнасць і значэнне камплектавання. Камплектаванне бібліятэчнага фонду як двухбаковы працэс. Віды камплектавання: бягучае і рэтраспектыўнае. Этапы камплектавання. Тэхналогія камплектавання. Першасны адбор дакументаў са знешніх інфармацыйных патокаў. Другасны адбор дакументаў.

Крытэрыі другаснага адбору. Выключэнне з фонду непатрэбных дакументаў. Даведачны апарат у дапамогу камплектаванню.

#### **4.2 Крыніцы камплектавання бібліятэчнага фонду**

Крыніцы і спосабы камплектавання бібліятэчнага фонду ва ўмовах рыначных адносін і інфарматызацыі грамадства. Узаемадзеянне кнігавыдавецкіх, кнігагандлёвых арганізацый і бібліятэк у працэсе камплектавання.

Крыніцы камплектавання: сістэма абавязковага экзэмпляра, бібліятэчны калектар, кніжны гандаль, выдавецтвы, падпіска, інтэрнэт-магазіны. Міжнародны і міжбібліятэчны кнігаабмен як спосаб папаўнення фонду бібліятэкі. Крыніцы безвыплатнага фонду бібліятэкі: узамен страчаных, дар бібліятэцы, рэпрадуцыраванне і капіраванне. Аўтаматызацыя працэсаў заказу дакументаў і кантроль за іх паступленнем.

#### **4.3 Спосабы расстаноўкі бібліятэчнага фонду**

Расстаноўка бібліятэчных фондаў і яе значэнне. Патрабаванні да расстаноўкі.

Расстаноўкі змястоўнага тыпу: сістэматычная, тэматычная, прадметная.

Расстаноўкі формальнага тыпу: алфавітная, храналагічная, геаграфічная, моўная, фарматная, нумарацыйная.

Сістэматычна-алфавітная расстаноўка – галоўны спосаб расстаноўкі дакументаў у публічных бібліятэках. Правілы расстаноўкі дакументаў пры сістэматычна-алфавітнай расстаноўцы. Прымяненне іншых спосабаў расстановак у публічных бібліятэках.

#### **4.4 Праверка бібліятэчнага фонду**

Значэнне, задачы і тэрміны праверкі бібліятэчнага фонду. Падрыхтоўка да праверкі. Стварэнне камісіі па праверцы фонду і яе задачы. Абвешчэнне карыстальнікаў аб праверцы бібліятэчнага фонду.

Спосабы праверкі бібліятэчнага фонду. Састаўленне акта праверкі і яго абмеркаванне на пасяджэнні Савета бібліятэкі. Вывады і прапановы камісіі па ліквідацыі выяўленых недахопаў. Зацвярджэнне акту праверкі. Матэрыяльная адказнасць работнікаў бібліятэк за захаванасць бібліятэчнага фонду.

Абавязковая праверка бібліятэчнага фонду пры замене загадчыка філіяла (аддзела). Арганізацыя работы бібліятэкі ў час здачы-прыёма аддзела або бібліятэкі. Праверка бібліятэчнага фонду пры наяўнасці аўтаматызацыі бібліятэчных працэсаў.

#### **4.5 Значэнне, віды і формы ўліку бібліятэчнага фонду**

Значэнне ўліку бібліятэчнага фонду і патрабаванні да яго. Адзінкі ўліку, віды і формы. Прымяненне «Інструкцыі па ўліку і захаванасці бібліятэчных фондаў у Рэспубліцы Беларусь». Аднолькавасць прыёмаў і форм уліку. Адзінкі бібліятэчнага фонду. Сумарны і індывідуальны ўлік. Формы ўліку: «Кніга сумарнага ўліку», «Інвентарная кніга», уліковы каталог, рэгістрацыйная картатэка ўліку газет і часопісаў. Іх характарыстыка.

#### **4.6 Сумарны ўлік бібліятэчнага фонду**

Сумарны ўлік дакументаў: электронны і традыцыйны, яго значэнне. Электронная кніга сумарнага ўліку (ведамасць сумарнага ўліку). Яе характарыстыка. Сумарны ўлік у традыцыйнай форме. Кніга сумарнага ўліку ЦСДПБ і бібліятэк-філіялаў. Тры часткі кнігі сумарнага ўліку. Правілы запаўнення асобных граф усіх частак кнігі сумарнага ўліку бібліятэчнага фонду на ўсю ЦСДПБ, а таксама на фонды ЦБ і бібліятэк-філіялаў. Сумарны ўлік газет і часопісаў. Сумарны ўлік іншых відаў дакументаў (мікраформ, АВ-дакументаў, выяўленчых і электронных дакументаў. Дакладнасць вядзення ўліковых дакументаў.

#### **4.7 Індывідуальны ўлік бібліятэчнага фонду**

Значэнне індывідуальнага ўліку бібліятэчнага фонду і патрабаванні да яго. Формы індывідуальнага ўліку: уліковы каталог, інвентарная кніга, зводная рэгістрацыйная картатэка перыядычных выданняў.

Уліковы каталог і правілы яго вядзення. Афармленне картак уліковага каталога і характарыстыка звестак, якія ўказваюцца на вонкавым і адваротным баку картак. Уліковы каталог ў аўтаматызаваным рэжыме. Адказнасць за вядзенне і захоўванне ўліковага каталога.

Значэнне і правілы вядзення інвентарнай кнігі ў традыцыйнай і электроннай форме. Запаўненне граф інвентарнай кнігі.

Зводная рэгістрацыйная картатэка перыядычных выданняў і правілы яе вядзення. Афармленне і расстаноўка картак.

Індывідуальны ўлік іншых відаў дакументаў (мікраформ, АВ-дакументаў, выяўленчых і электронных дакументаў).

#### **4.8 Бібліятэчна-бібліяграфічная класіфікацыя**

Бібліятэчна-бібліяграфічная класіфікацыя (ББК). Структура ББК (асноўныя дзяленні, дапаможныя дзяленні, алфавітна-прадметны паказальнік (АПП), іх характарыстыка. Індэксацыя. Развіццё ББК і яе выкарыстанне ў бібліятэках Беларусі. Удасканаленне ББК, яе дапаўненні і перавыданні. Выкарыстанне ББК ва ўмовах аўтаматызацыі.

#### **4.9 Агульная методыка сістэматызацыі дакументаў**

Паняцце «сістэматызацыя» і яе задачы. Аб'ект сістэматызацыі.

Агульная і прыватная методыкі сістэматызацыі. Метады сістэматызацыі: адносіны агульнага да прыватнага, шматразовае адлюстраванне, па прымяненні ці мэтавым прызначэнні, аб'екту, аналітычнай сістэматызацыі. Сістэматызацыя дакументаў па гісторыі навукі, біяграфій знакамітых вучоных.

Тэхналагічныя працэсы і правілы сістэматызацыі. Выбар табліц класіфікацыі ў залежнасці ад тыпу бібліятэкі, віду дакументаў, якія належыць сістэматызаваць. Удаскладненне і стварэнне рабочых табліц класіфікацыі. Метадычны і даведачны апарат сістэматызатара.

Працэсы сістэматызацыі, іх сутнасць і паслядоўнасць. Віды класіфікацыйных індэксаў у залежнасці ад функцый, якія яны выконваюць (поўны, каталожны, палічны, асноўны, дадатковы, просты, састаўны).

#### **4.10 Сістэматызацыя прыродазнаўчай літаратуры**

Аддзел «2 Прыродазнаўчыя навукі», яго структура і нападзенне. Асаблівасці сістэматызацыі дакументаў аб глабальных экалагічных катастрофах, экалагічнай тэматыцы, ананальных прыродных з'явах. Размежаванне літаратуры па прыродазнаўчых навук з аддзеламі прыкладных навук. Выкарыстанне правіл агульнай методыкі пры сістэматызацыі прыродазнаўчай літаратуры.

Выкарыстанне дапаможных табліц (агульных і тэрытарыяльных). Асаблівасці сістэматызацыі дакументаў з пададзела «26.8 Геаграфічныя навукі».

#### **4.11 Сістэматызацыя літаратуры па прыкладных навук**

Значэнне і выкарыстанне тэхнічнай і сельскагаспадарчай літаратуры ў публічных бібліятэках. Структура і нападзенне аддзела «3 Тэхніка. Тэхнічныя навукі». Размежаванні пры сістэматызацыі літаратуры па пытаннях тэхнікі з дзяленнямі аддзелаў прыродазнаўчых навук, сельскай і лясной гаспадаркі, эканомікі. Выкарыстанне агульных тэрытарыяльных і спецыяльных тыпавых дзяленняў (СТД № 1 і 2). Афармленне картак на аснове правіл агульнай методыкі.

Структура і нападзенне аддзела «4 Сельская і лясная гаспадарка. Сельскагаспадарчыя і лесагаспадарчыя навукі». Прымяненне правіл агульнай методыкі сістэматызацыі дакументаў. Сувязі і размежаванні з аддзелам прыродазнаўчых навук, тэхнікі, эканомікі. Выкарыстанне агульных, тэрытарыяльных і спецыяльных тыпавых дзяленняў у адпаведных пададзелах.

Асаблівасці сістэматызацыі дакументаў па гісторыі сельскай і лясной гаспадаркі, перадавым вопыце. Выкарыстанне метада паўторнага адлюстравання.

#### **4.12 Сістэматызацыя літаратуры па гісторыі і гістарычных навук**

Пададзел «63.3 Гісторыя. Гістарычныя навукі», яго месца ў аддзеле грамадска-палітычных навук, структура, нападзенне. Значэнне храналагічных і тэрытарыяльных прымет пры выбары класіфікацыйнага рашэння. Размежаванні пры сістэматызацыі выданняў па гісторыі з літаратурай пададзелаў «65 Эканоміка. Эканамічныя навукі», «66 Палітыка. Палітычныя навукі», «67 Права. Юрыдычныя навукі», «68 Ваенная справа. Ваенная навук». Выкарыстанне ў пададзеле «63.3 Гісторыя. Гістарычныя навукі» метада паўторнага адлюстравання і табліц агульных, тэрытарыяльных і спецыяльных тыпавых дзяленняў.

Асаблівасці сістэматызацыі літаратуры па гісторыі Беларусі. Выкарыстанне матэрыялаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па методыцы сістэматызацыі выданняў гістарычнай тэматыкі аб Рэспубліцы Беларусь.

Сістэматызацыя дакументаў з пададдзелаў «63.4 Археалогія» і «63.5 Этнаграфія».

#### **4.13 Сістэматызацыя літаратуры па эканоміцы і эканамічных навук**

Структура і змест пададдзела «65 Эканоміка. Эканамічныя навукі». Размежаванні пры сістэматызацыі літаратуры па эканоміцы з пададдзелаў «63.3 Гісторыя. Гістарычныя навукі». Методыка сістэматызацыі літаратуры па эканоміцы і эканамічных навук, агульнай эканамічнай тэорыі, гісторыі эканамічнай думкі, эканамічнай геаграфіі, пытаннях кіравання эканомікай, эканамічнай статыстыцы, уліку, эканамічнаму аналізу. Асаблівасці сістэматызацыі літаратуры па спецыяльных і галіновых эканоміках, эканоміцы прадпрыемстваў, сусветнай эканоміцы. Сістэматызацыя літаратуры па эканоміцы Беларусі і эканоміцы асобных замежных краін.

Выкарыстанне у пададзеле «65 Эканоміка. Эканамічныя навукі» матэрыялаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па методыцы сістэматызацыі выданняў па эканоміцы Беларусі і табліц агульных, тэрытарыяльных і спецыяльных тыпавых выданняў.

#### **4.14 Сістэматызацыя літаратуры па палітыцы і палітычных навук**

Структура і змест пададдзела «66 Палітыка. Палітычныя навукі». Размежаванні пры сістэматызацыі літаратуры паміж дзяленнямі пададдзела «66 Палітыка. Палітычныя навукі» з пададдзелаў «63.3 Гісторыя. Гістарычныя навукі», «65 Эканоміка. Эканамічныя навукі».

Методыка сістэматызацыі літаратуры па тэорыі і паліталогіі, гісторыі палітычнай думкі, аб сучасным палітычным стане ў цэлым, унутранай, знешняй і нацыянальнай палітыцы дзяржаў.

Асаблівасці сістэматызацыі літаратуры па пытаннях палітыкі Рэспублікі Беларусь і палітыкі асобных замежных краін. Сістэматызацыя літаратуры аб палітычных партыях, грамадска-палітычных арганізацыях, рухах, саюзах.

Выкарыстанне ў пададзеле «66 Палітыка. Палітычныя навукі» матэрыялаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па методыцы сістэматызацыі палітычнай літаратуры і дапаможных табліц тыпавых дзяленняў.

#### **4.15 Сістэматызацыя літаратуры аб праве і юрыдычных навук**

Структура і змест пададдзела «67 Права. Юрыдычныя навукі». Методыка сістэматызацыі літаратуры па тэорыі і гісторыі права, галінах права (канстытуцыйным (дзяржаўным), адміністрацыйным, фінансавым, грамадзянскім, тарговым і сямейным праве, працоўным праве і сацыяльным забеспячэнні, кааператыўным, зямельным і інш. галінах права, крымінальным і грамадзянска-працэсуальным праве, міжнародным праве); галінах ведаў, якія прымыкаюць да юрыспрудэнцыі (крыміналогіі і крыміналістыцы), органах юстыцыі.

#### **4.16 Алфавітны каталог, яго арганізацыя, вядзенне, выкарыстанне**

Задачы, функцыі і структура алфавітнага каталога (АК). Месца і роля АК у даведачна-бібліяграфічным апарате бібліятэкі.

Арганізацыя АК. Правілы расстаноўкі асноўных і дадатковых бібліяграфічных запісаў, даведачных і спасылчных картак. Фарміраванне аўтарскіх комплексаў. Лагічная расстаноўка апісання твораў індывідуальных і калектыўных аўтараў, апісанняў пад назвай.

Афармленне АК: знешняе і ўнутранае. Раздзяляльнікі, іх назначэнне і віды: літарныя, складовыя і славесныя.

Рэдагаванне АК. Віды рэдагавання. Рэклама каталога.

#### **4.17 Сістэматычны каталог, яго арганізацыя, вядзенне, выкарыстанне**

Задачы, функцыі і структура сістэматычнага каталога (СК). Навуковая аб'ектыўнасць у адборы матэрыялу, многааспектнасць адлюстравання фонду, даступнасць.

Асноўныя працэсы арганізацыі сістэматычнага каталога. Фарміраванне аддзелаў каталога.

Знешняе і ўнутранае афармленне каталога. Афармленне каталожных раздзяляльнікаў. Залежнасць формы раздзяляльніка ад ступені дробнасці дзялення. Надпісы на раздзяляльніках.

Групоўка бібліяграфічных запісаў унутры класіфікацыйных дзяленняў. Алфавітны парадак расстаноўкі.

Складанне пашпарта каталога.

Алфавітна-прадметны паказальнік (АПП) – дапаможны апарат да сістэматычнага каталога. Яго функцыі, метадыка састаўлення. Фармуліроўка рубрык АПП, віды рубрык, афармленне.

Рэдагаванне сістэматычнага каталога і АПП. Рэклама каталога.

### ***Літаратура***

1. *Библиотечно-библиографическая классификация*: рабоч. табл. для масс. б-к. – М., 1997. – 688 с.

2. *Библиотечно-библиографическая классификация*: сред. табл. – М., 2001-2012. – Вып. 1-5.

3. *Библиотечно-библиографическая классификация*: табл. для дет. и шк. б-к. – 4-е изд., испр. и доп. – М., 2008. – 320 с.

4. *Библиотечное обслуживание*: теория и методика: учебник / под ред. А.Я.Айзенберга. – М., 1996. – 98 с.

5. *Ванеев, А.Н.* Библиотековедение в России конца XX века: учеб. пособие / А.Н. Ванеев. – СПб.: Профессия, 2007. – С. 64–68; 123–126; 160–181.

6. *Воронько, К.Л.* Библиотечные фонды: учеб. для библ. техникумов и библ. отделений культ.-просвет. училищ / К.Л.Воронько. – М.: Кн. палата, 1992. – 240 с.

7. *ГОСТ 7.1 – 2003*. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления = Бібліяграфічны запіс. Бібліяграфічнае апісанне. Агульныя патрабаванні і правілы састаўлення.– Взамен ГОСТ 7.1–84, ГОСТ 7.16–79, ГОСТ 7.18–79, ГОСТ 7.34–81, ГОСТ 7.40–82; введ. 2004-11-01. – Минск, 2004. – 48 с.

8. *ГОСТ 7.59-2003*. Индексирование документов. Общие требования к систематизации и предметизации. – Взамен ГОСТ 7.59–90; введ. 2004–01–01. – М., 2003. – 5 с.

9. *ГОСТ 7.80–2000*. Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления. – Введ. 2001–11–01. – Минск, 2001. – 8 с.

10. *ГОСТ 7.82–2001*. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления.= Бібліяграфічны запіс. Бібліяграфічнае апісанне электронных рэсурсаў. Агульныя патрабаванні і правілы складання. – Введ.2003–01–01. – Минск, 2002–23 с.

11. *Демидова, С.Е.* Краеведческий документ: библиотечная обработка: учебно-практ. пособие / С.Е. Демидова. – М.: Либерей-Бибинформ, 2006. – 104 с. – (Серия «Библиотекарь и время. XXI век»).

12. *Дзямешка, Л.А.* Абслугоўванне карыстальнікаў бібліятэк: вучэб. дапам. / Л.А.Дзямешка, С.А.Паўлава. – Мінск: Бел.дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2007. – 111 с.

13. *Демешко, Л.А.* Менеджмент школьной библиотеки: науч.-практ.пособие / Л.А. Демешко. – Минск: Новое знание, 2009. – 160 с.

14. *Езова, С.А.* Культура общения библиотекарей: учеб.-метод. пособие. / С.А.Езова. – М., 2004. – 144 с.

15. *Зборнік нарматыўна-рэгламентуючых дакументаў па бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь / НББ; склад. І.А. Прылішч.* – Мінск, 1996. – 214 с.

16. *Інструкцыя па ўліку і захаванасці бібліятэчных фондаў у Рэспубліцы Беларусь / Нац. б-ка Беларусі [і інш.].* – Мінск, 2002. – 37 с.

17. *Карташов, Н.С.* Общее библиотековедение: учебник: в 2 ч. / Н.С.Карташов, В.В.Скворцов. – Ч.1–2. – М.: Мос.гос.ун-т культуры, 1996–1997.

18. *Качанова, Е.Ю.* Инновации в библиотеках / Е.Ю.Качанова; науч. ред. В.А. Минкина. – СПб.: Профессия, 2003. – С. 129 – 173.

19. *Краеведческая составляющая библиотечно-библиографического обслуживания // Справочник библиотекаря.* – СПб.: Профессия, 2003. – С. 171–176.

20. *Краязнаўчая дзейнасць бібліятэк*: метада. рэкамендацыі / Нац.б-ка Беларусі; [склад. Р.М.Чыгірова, М.У.Сакалова]. – Мінск, 1994. – С. 42–67.

21. *Криворотенко, С.Н.* Краеведческий фонд библиотек: учеб. пособие / С.Н. Криворотенко. – М.: Либерей-Бибинформ, 2006. – С. 5–16. – («Библиотекарь и время. XXI век»).

22. *Ляйко, Н.А.* Каталагізацыя дакументаў. Арганізацыя бібліятэчных каталогаў як інфармацыйна-пошуковых сістэм : вучэб.-метада. дапам. для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства і бібліяграфія (па напрамках) / Н.А.Ляйко, А.І.Фядорына. – Мінск: БДУКМ, 2013. – 110 с.

23. *Ляйко, Н.А.* Каталагізацыя дакументаў. Бібліяграфічны запіс. Бібліяграфічнае апісанне: вучэб. дапаможнік / Н.А.Ляйко, А.І.Фядорына. – 2-е выд., стэрэатып. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2007. – 180 с.

24. *Ляйко, Н.А.* Каталагізацыя дакументаў. Індэксаванне дакументаў: вучэб. дапаможнік для студэнтаў спецыяльнасці «бібліятэказнаўства і бібліяграфія» ВНУ / Н.А.Ляйко, А.І.Фядорына. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2010. – 115 с.

25. *Мотульскі, Р.С.* Общее библиотековедение: учеб. пособие для вузов / Р.С.Мотульскі. – М.: Либерей, 2004. – 224 с.

26. *Пераверзева, Ю.А.* Фінансава-эканамічная дзейнасць бібліятэк: вучэбна-метада. дапаможнік / Ю.А. Пераверзева. – Мінск: Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2009. – С. 6 – 85.

27. *Петушко, Н.Е.* Библиотечный маркетинг: учеб.-метод. пособие / Н.Е. Петушко. – Минск: Бел.гос.ун-т культуры и искусств, 2010. – 116 с.

28. *Сацыяльна-педагагічныя аспекты дзейнасці бібліятэк Беларусі і іх кадравое забеспячэнне*: [манаграфія]: / У.А.Акуліч [і інш.]; навук. рэд. С.В. Зыгмантовіч, Н.У. Клімянкова; Мін-ва культуры Рэсп. Беларусь, Бел. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў. – Мінск: БДУКМ, 2012. – 234 с.

29. *СТБ 7.20 – 2000.* Бібліятэчная статыстыка: асноўныя палажэнні. – Мінск, 2000. – 11 с.

30. *СТБ ГОСТ 7.76 – 20* Камплектаванне фонду дакументаў. Бібліяграфаванне. Каталагізацыя. Тэрміны і азначэнні = Комплектование фонда документов. Библиографирование. Каталогизация. Термины и определения. – Уведз. 01.03 – 2005. – Мінск, 2004. – 47 с.

31. *Столяров, Ю.Н.* Библиотечный фонд: учебник / Ю.Н.Столяров. – М.: Кн.палата, 1991. – 272 с.

32. Сукиасян, Э.Р. Библиотечные каталоги: метод. материалы / Э.Р. Сукиасян. – М.: [Профиздат], 2001. – 187 с.

33. Сукиасян, Э.Р. Школа индексирования: практ.пособие/ Э.Р. Сукиасян. – М.: Либерия–Бибинформ, 2005. – Вып.39. – 144 с.

34. Сулова, И.М. Основы библиотечного менеджмента: [учеб.-практ. пособие] / И.М. Сулова. – М.: Либерия, 2000. – 232 с.

35. Сулова, И.М. Практический маркетинг в библиотеках: учеб.-метод. пособие / Сулова И.М. – М., 2004. – 144 с.

36. Терёшин, В.И. Библиотечный фонд: учеб. пособие / В.И. Терёшин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во МГУКИ, 2000. – 176 с.

37. Яцэвіч, М.А. Карпаратыўныя бібліятэчныя сістэмы і іх роля ў фарміраванні інфармацыйных рэсурсаў Беларусі / М.А. Яцэвіч // Информационное обеспечение науки Беларуси: прошлое, настоящее, будущее. – Минск: Нац. акад. наук Беларусі, 2003. – С. 42-50.

## **БІБЛІАГРАФАЗНАЎСТВА**

У праграме выдзяляюцца тры раздзелы.

У першым раззеле – «Бібліаграфазнаўства: тэарэтычныя пытанні» – сканцэнтравана ўвага на пытаннях, звязаных з сучаснымі ўяўленнямі аб паняццях бібліаграфіі, бібліаграфазнаўстве, бібліаграфічнай інфармацыі, бібліаграфічнай дзейнасці, характарыстыцы інфармацыйна-бібліаграфічных рэсурсаў як сродкаў і вынікаў бібліаграфічнай дзейнасці.

У другім раззеле – «Арганізацыя, тэхналогія і методыка бібліаграфічнай работы публічных бібліятэк» – увага сканцэнтравана на: арганізацыі бібліаграфічнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь, у публічных бібліятэках, на асноўных напрамках бібліаграфічнай работы бібліятэк у новых інфармацыйна-тэхналагічных умовах; на пытаннях арганізацыі даведачна-бібліаграфічнага апарата публічнай бібліятэкі, складальніцкай бібліаграфічнай дзейнасці бібліятэк, бібліаграфічнага абслугоўвання, фарміравання бібліаграфічнай культуры карыстальнікаў.

Трэці раззел – «Спецыяльнае бібліаграфазнаўства» – прысвечаны раскрыццю пытанняў інфармацыйна-бібліаграфічнага забеспячэння карыстальнікаў бібліятэк па пэўных галіновых комплексах (сацыяльна-гуманітарным; літаратурна-мастацкім; па прыродазнаўстве, тэхніцы і сельскай гаспадарцы) і дзіцячай літаратуры.

Акрамя арыентацыі на змест праграмы, ў час адказу на пытанні білета абітурыент можа таксама выкарыстоўваць веды і ўменні, атрыманыя падчас практычнай работы ў бібліятэцы.

Іспыты праводзяцца ў вуснай форме. У білетах да іспытаў прапануюцца два пытанні. Пры выстаўленні адзнакі за адказ выкарыстоўваюцца патрабаванні, выкладзеныя ў метадычных указаннях «Крытэрыі ацэнкі ведаў абітурыентаў, якія паступаюць ва ўстанову адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» у 2015 г.».

## **Раздзел 1. БІБЛІАГРАФАЗНАЎСТВА: ТЭАРЭТЫЧНЫЯ ПЫТАННІ**

### **1.1 Агульнае ўяўленне аб бібліяграфіі і бібліяграфазнаўстве**

Узнікненне паняцця «бібліяграфія» ў Старажытнай Грэцыі і яго сэнс. Сучасныя ўяўленні аб бібліяграфіі, яе азначэнне згодна СТБ ГОСТ 7.0-2004 СИБИД. Інфармацыйна-бібліятэчная дзейнасць, бібліяграфія: тэрміны і азначэнні.

Бібліяграфазнаўства – навука аб бібліяграфіі, яго структура. Характарыстыка асноўных раздзелаў бібліяграфазнаўства: тэорыі, гісторыі, арганізацыі, тэхналогіі (методыкі).

### **1.2 Бібліяграфічная інфармацыя:**

#### **асноўныя формы яе замацавання і перадачы**

Характарыстыка паняцця «бібліяграфічная інфармацыя». Грамадскае прызначэнне бібліяграфічнай інфармацыі. Формы замацавання (фіксавання) і перадачы бібліяграфічнай інфармацыі: бібліяграфічнае паведамленне, бібліяграфічны запіс і яго элементы (бібліяграфічнае апісанне і яго віды, прадметная рубрыка, анатацыя, рэферат), бібліяграфічны дапаможнік. Віды бібліяграфічнага апісання дакументаў; дзяржаўныя стандарты, якія рэгламентуюць бібліяграфічнае апісанне. Склад і паслядоўнасць элементаў бібліяграфічнага апісання. Прымяненне ўмоўных раздзяляльных знакаў.

### **1.3 Бібліяграфічная дзейнасць**

Паняцце «бібліяграфічная дзейнасць». Агульная характарыстыка асноўных працэсаў бібліяграфічнай дзейнасці: бібліяграфавання, бібліяграфічнага абслугоўвання, бібліяграфічнага пошуку. Асноўныя працэсы бібліяграфавання: выяўленне дакументаў, адбор дакументаў і інш. Віды бібліяграфічнага абслугоўвання.

### **1.4 Бібліяграфічная прадукцыя**

Паняцце «бібліяграфічная прадукцыя» (бібліяграфічныя рэсурсы). Формы бібліяграфічных дапаможнікаў: друкаваныя (бібліяграфічныя выданні і несамастойныя выдавецкія формы), карткавыя, аўтаматызаваныя бібліяграфічна-пошукавыя сістэмы (электронныя ці лічбавыя).

Значэнне і асаблівасці несамастойных бібліяграфічных дапаможнікаў: унутрыкніжных, прыкніжных, унутрычасопісных, унутрыгазетных і прыартыкульных спісаў.

Характарыстыка асноўных тыпаў бібліяграфічных дапаможнікаў: бібліяграфічнага паказальніка, бібліяграфічнага спіса, бібліяграфічнага агляда. Асаблівасці іх структуры, складу даведачна-метадычнага апарата.

Метадычныя асаблівасці жанраў бібліяграфічных дапаможнікаў: календароў знамянальных і памятных дат, гутарак аб кнігах, папулярных бібліяграфічных энцыклапедый, бібліяграфічных нарысаў і інш. Асаблівасці іх структуры, складу даведачна-метадычнага апарата.

Бібліяграфічныя базы даных.

### **1.5 Віды бібліяграфічных дапаможнікаў**

Віды бібліяграфічных дапаможнікаў па грамадскім (мэтавым і чытацкім) прызначэнні. Прызначэнне нацыянальных (у т.л. дзяржаўных), навукова-дапаможных, рэкамендацыйных, прафесійна-вытворчых, выдавецкіх і кнігагандлёвых бібліяграфічных дапаможнікаў.

Віды бібліяграфічных дапаможнікаў па змесце аб'ектаў бібліяграфавання. Асаблівасці ўніверсальных, галіновых, тэматычных, персанальных/біябібліяграфічных, краіназнаўчых і краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў. Прыклады дапаможнікаў рознага зместу, выдадзеныя цэнтрамі бібліяграфічнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь.

### **1.6 Агульныя бібліяграфічныя дапаможнікі**

Паняцце і функцыянальнае прызначэнне агульных бібліяграфічных дапаможнікаў. *Сістэма нацыянальных бягучых (дзяржаўных) наказальнікаў Рэспублікі Беларусь.* Характарыстыка "Летапісу друку Беларусі", кумулятыўных выданняў – штогоднікаў "Кнігі Беларусі...", "Паказальніка бібліяграфічных дапаможнікаў", рыхтуемых Нацыянальнай кніжнай палатай. Напрамкі выкарыстання нацыянальных бягучых (дзяржаўных) дапаможнікаў у рабоце бібліятэк.

*Нацыянальныя рэтраспектыўныя бібліяграфічныя дапаможнікі*, іх функцыянальнае прызначэнне, метадычныя асаблівасці. Роля Нацыянальнай кніжнай палаты і буйнейшых бібліятэк краіны па падрыхтоўцы дапаможнікаў нацыянальнай рэтраспектыўнай бібліяграфіі. Рэтраспектыўныя наказальнікі беларускіх кніг, перыядычных выданняў, выданняў музычнай літаратуры, часопісных артыкулаў: агульная характарыстыка. Напрамкі выкарыстання нацыянальных рэтраспектыўных бібліяграфічных дапаможнікаў у рабоце бібліятэк.

*Дапаможнікі масавай бібліяграфічнай інфармацыі*, іх адрозненне ад іншых крыніц агульнай бібліяграфіі. Удзел у падрыхтоўцы дапаможнікаў масавай бібліяграфічнай інфармацыі выдавецтваў, рэдакцый часопісаў і газет, кнігагандлёвых арганізацый, бібліятэк. Выдавецкія і кнігагандлёвыя бібліяграфічныя дапаможнікі: вызначэнне паняццяў. Характарыстыка асноўных жанраў выдавецкіх і кнігагандлёвых бібліяграфічных дапаможнікаў: тэматычныя планы выпуску літаратуры; каталогі выдавецтваў; перыядычныя (бюлетэні, газеты) і непэрыядычныя рэкламныя выданні. Выкарыстанне выдавецкіх і кнігагандлёвых бібліяграфічных дапаможнікаў у рабоце бібліятэкі.

### **1.7 Спецыяльныя бібліяграфічныя дапаможнікі**

Паняцце і функцыянальнае прызначэнне спецыяльных бібліяграфічных дапаможнікаў.

**Навукова-дапаможныя бібліяграфічныя дапаможнікі:** іх функцыянальнае прызначэнне, цэнтры падрыхтоўкі ў Рэспубліцы Беларусь. Сігнальны, рэфератыўны і аглядны ўзроўні сістэмы бягучага бібліяграфічнага інфармавання ў сферы навукі, вытворчасці і культуры. Сістэма бягучых бібліяграфічных выданняў навукова-дапаможнага характару ўніверсальных і спецыяльных навуковых бібліятэк, органаў НТІ Беларусі. Рэтраспектыўныя бібліяграфічныя паказальнікі і базы даных навукова-дапаможнага характару.

Функцыянальнае прызначэнне **рэкамендацыйных (папулярных) дапаможнікаў**, цэнтры іх падрыхтоўкі ў Рэспубліцы Беларусь. Роля рэкамендацыйных (папулярных) дапаможнікаў у сацыялізацыі асобы, адукацыйнай, выхаваўчай дзейнасці, фарміраванні культуры чытання. Бюлетэнь "Новыя кнігі: па старонках беларускага друку" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі як універсальная крыніца інфармавання аб лепшых выданнях і аналітычных матэрыялах, яго змястоўна-функцыянальная характарыстыка. Выпуск рэкамендацыйных (папулярных) бібліяграфічных дапаможнікаў абласнымі ўніверсальнымі навуковымі бібліятэкамі, публічнымі бібліятэкамі. Напрамкі іх выкарыстання ў рабоце бібліятэк.

### **1.8 Краязнаўчыя бібліяграфічныя дапаможнікі**

Паняцце і функцыянальнае прызначэнне краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў, роля абласных універсальных навуковых бібліятэк, публічных і спецыяльных бібліятэк у іх падрыхтоўцы. Метадычныя асаблівасці бягучых і рэтраспектыўных навукова-дапаможных краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў (універсальныя бягучыя паказальнікі «Новая літаратура аб вобласці (раёне, горадзе)», універсальныя рэтраспектыўныя паказальнікі краязнаўчых дакументаў, зводныя каталогі краязнаўчых выданняў і інш.). Метадычныя асаблівасці рэкамендацыйных краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў (універсальных тыпу «Што чытаць аб ... краі», каляндароў і знамянальных памятных дат, тэматычных, персанальных і біябібліяграфічных дапаможнікаў).

## **Раздзел 2. АРГАНІЗАЦЫЯ, ТЭХНАЛОГІЯ І МЕТОДЫКА БІБЛІЯГРАФІЧНАЙ РАБОТЫ ПУБЛІЧНЫХ БІБЛІЯТЭК**

### **2.1 Арганізацыя бібліяграфічнай работы ў публічнай бібліятэцы**

Азначэнне паняцця «бібліяграфічная дзейнасць». Асноўныя напрамкі бібліяграфічнай работы публічнай бібліятэкі.

Асаблівасці арганізацыі бібліяграфічнай службы ў ЦБС: роля і напрамкі дзейнасці бібліяграфічнага падраздзялення ЦБ, удзел у выкананні бібліяграфічных працэсаў небібліяграфічных падраздзяленняў ЦБ і бібліятэк

філіялаў. Кардынацыя і кааперацыя бібліяграфічнай работы ў ЦБС. Планаванне, улік і аналіз бібліяграфічнай работы ў ЦБС.

## **2.2 Даведачна-бібліяграфічны апарат бібліятэкі**

Даведачна-бібліяграфічны апарат (ДБА) бібліятэкі: азначэнне паняцця. Функцыянальнае прызначэнне ДБА. Структура ДБА. Формы існавання розных частак ДБА. Асаблівасці ДБА ЦБС, адзінства і адрозненне ў складзе ДБА цэнтральнай бібліятэкі і бібліятэк-філіялаў; наяўнасць зводных частак ДБА; цэнтралізаваныя тэхналогіі фарміравання ДБА.

Сістэма каталогаў і картатэк бібліятэкі. Азначэнне каталога і картатэкі, іх адрозненне. Задачы, якія стаяць перад сістэмай каталогаў і картатэк бібліятэкі. Асаблівасці складу і вядзення каталогаў ЦБ і бібліятэк-філіялаў ЦБС.

Сістэма картатэк бібліятэкі. Асноўныя віды картатэк. Сістэматычная картатэка артыкулаў (СКА), яе прызначэнне і методыка складання. Тэматычныя, спецыяльныя і фактаграфічныя картатэкі бібліятэк. Трансфармацыя картатэк у бібліяграфічныя, фактаграфічныя базы даных як сучасная тэндэнцыя вядзення гэтай часткі ДБА.

## **2.3 Даведачна-бібліяграфічны фонд бібліятэкі**

Даведачна-бібліяграфічны фонд (ДБФ) бібліятэкі: азначэнне, функцыянальнае прызначэнне, крыніцы камплектавання. Склад ДБФ. Актыўная і пасіўная часткі ДБФ. Асаблівасці арганізацыі ДБФ у бібліятэках.

Афіцыйныя выданні і матэрыялы ў складзе ДБФ, іх прызначэнне, пошукавыя магчымасці, напрамкі выкарыстання ў дзейнасці бібліятэк. Поўнатэкставыя базы даных прававой інфармацыі.

Даведачнае выданне як від выдання, яго асаблівасці. Відавы склад даведачнай літаратуры. Віды энцыклапедый па змесце, характары інфармацыі і чытацкаму прызначэнню. Даведнікі, іх класіфікацыя па прызначэнню і зместу. Слоўнікі як асаблівая група даведачных выданняў. Электронныя даведачныя выданні: іх характарыстыка і перавагі ў параўнанні з папяровымі выданнямі.

Бібліяграфічныя выданні, іх віды; неапублікаваныя бібліяграфічныя дапаможнікі; бібліяграфічныя БД у ДБФ бібліятэкі. Іх прызначэнне, камплектаванне і выкарыстанне ў рабоце бібліятэкі.

Фонд выкананых даведак: прызначэнне, асаблівасці фарміравання і выкарыстання ў бібліятэках.

## **2.4 Краязнаўчы ДБА бібліятэкі**

Асаблівасці краязнаўчага ДБА бібліятэкі. Структура. Прызначэнне краязнаўчага сістэматычнага каталога (картатэкі). Методыка складання сістэматычнага краязнаўчага каталога (картатэкі).

Крыніцы выяўлення і прынцыпы адбору матэрыялу. Відавы склад адлюстроўваемых дакументаў. Структура карткавага краязнаўчага каталога. Выкарыстанне «Тыпавай схемы класіфікацыі дакументаў для краязнаўчых каталогаў (картатэк) бібліятэк Рэспублікі Беларусь» для групойкі

бібліяграфічных запісаў. Вядзенне краязнаўчага каталога ў электронным рэжыме.

## **2.5 Складальніцкая бібліяграфічная работа бібліятэк**

Асноўныя этапы падрыхтоўкі бібліяграфічных дапаможнікаў. Характарыстыка асноўных працэсаў падрыхтоўчага этапа: выбар і вывучэнне тэмы; распрацоўка плана-праспекта; выяўленне дакументаў.

Характарыстыка асноўных працэсаў аналітычнага этапа падрыхтоўкі бібліяграфічнага дапаможніка: агульны бібліяграфічны аналіз дакумента; падрыхтоўка бібліяграфічнага апісання; анатаванне або реферыванне; індэксаванне і прадметызацыя; складанне бібліяграфічнага запісу.

Характарыстыка асноўных працэсаў сінтэтычнага этапа: канчатковы адбор дакументаў, яго віды і крытэрыі адбору. Групоўка бібліяграфічных запісаў: мэты групоўкі; спосабы групоўкі.

Характарыстыка асноўных працэсаў заключнага этапа падрыхтоўкі бібліяграфічных дапаможнікаў. Даведчна-метадычны апарат бібліяграфічнага дапаможніка і асаблівасці яго падрыхтоўкі (прадмовы, уступнага артыкула, дапаможных паказальнікаў). Навуковае, літаратурнае і бібліяграфічнае рэдагаванне дапаможніка. Афармленне дапаможніка перад здачай яго ў друк. Патрабаванні да тытульнага ліста, зместу і іншых элементаў дапаможніка.

## **2.6 Асаблівасці падрыхтоўкі рэкамендацыйных бібліяграфічных дапаможнікаў**

Мэтавае і чытацкае прызначэнне рэкамендацыйных бібліяграфічных дапаможнікаў, іх асноўныя тыпы і жанры, моўна-стылявыя асаблівасці. Асаблівасці асноўных тэхналагічных этапаў падрыхтоўкі рэкамендацыйных бібліяграфічных дапаможнікаў. Метадычныя адметнасці рэкамендацыйных анатацый. Выкарыстанне разнастайных пазнавальных і інструкцыйна-метадычных звестак для стымулявання чытання. Якасны адбор – галоўны прынцып адбору дакументаў у рэкамендацыйныя дапаможнікі. Асаблівасці груповак бібліяграфічных запісаў і афармлення бібліяграфічнага дапаможніка.

## **2.7 Бібліяграфічнае абслугоўванне**

Бібліяграфічнае абслугоўванне: азначэнне паняцця. Віды бібліяграфічнага абслугоўвання.

Бібліяграфічнае інфармаванне: азначэнне, яго віды. Масавое бібліяграфічнае інфармаванне, асаблівасці і асноўныя формы. Групавае бібліяграфічнае інфармаванне: асаблівасці арганізацыі і асноўныя формы. Індывідуальнае бібліяграфічнае інфармаванне: метадычныя асаблівасці арганізацыі.

Даведчна-бібліяграфічнае абслугоўванне: азначэнне і асноўныя элементы. Разавы запыт, яго віды. Адказ на запыт, яго віды. Віды даведкі, сутнасць метадычнай кансультацыі, віды і прычыны адмоў. Пошук, бібліяграфічны і фактаграфічны, як элемент даведчна-бібліяграфічнага абслугоўвання.

Тэхналогія даведачна-бібліяграфічнага абслугоўвання карыстальнікаў у публічных бібліятэках.

Асаблівасці выканання розных тыпаў даведак: тэматычных, ўдакладняльных, адрасна-бібліяграфічных, фактаграфічных.

## **2.8 Работа бібліятэк па фарміраванні бібліяграфічнай культуры карыстальнікаў**

Азначэнне і змест паняццяў «інфармацыйная культура», бібліяграфічная культура. Роля і задачы бібліятэк па фарміраванні бібліяграфічнай культуры спажыўцоў інфармацыі. Асноўныя напрамкі работы бібліятэк па фарміраванні бібліяграфічнай культуры спажыўцоў інфармацыі: у працэсе арганізаванага навучання ў вучэбных установах; у працэсе фарміравання інфармацыйнага асяроддзя ў бібліятэцы; у працэсе спецыяльна праводзімых мерапрыемстваў, накіраваных на фарміраванне бібліяграфічнай культуры спажыўцоў інфармацыі.

Характарыстыка асноўных форм фарміравання бібліяграфічнай культуры спажыўцоў інфармацыі: масавых, групавых і індывідуальных.

## **Раздзел 3. СПЕЦЫЯЛЬНАЕ БІБЛІЯГРАФАЗНАЎСТВА**

### **3.1 Інфармацыйна-бібліяграфічнае забеспячэнне сельскай гаспадаркі**

Асаблівасці і прыярытэты развіцця сельскай гаспадаркі ў Беларусі. Сістэма бібліятэк, якія ажыццяўляюць бібліяграфаванне і бібліяграфічнае абслугоўванне карыстальнікаў. Дзейнасць Беларускай сельскагаспадарчай бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук.

Сучасны стан бібліяграфічных рэсурсаў па сельскай гаспадарцы: навукова-дапаможныя і рэкамендацыйныя бібліяграфічныя дапаможнікі. Электронныя інфармацыйныя рэсурсы па сельскай гаспадарцы і арганізацыя доступу да іх.

Карыстальнікі бібліяграфічнай інфармацыі па сельскай гаспадарцы Формы давядзення да іх бібліяграфічнай інфармацыі.

### **3.2 Інфармацыйна-бібліяграфічнае забеспячэнне тэхнікі**

Асаблівасці і прыярытэты развіцця прамысловасці ў Беларусі. Сістэма бібліятэк, якія ажыццяўляюць бібліяграфаванне і бібліяграфічнае абслугоўванне карыстальнікаў. Дзейнасць Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі.

Сучасны стан бібліяграфічных рэсурсаў па тэхніцы: навукова-дапаможныя і рэкамендацыйныя бібліяграфічныя дапаможнікі. Электронныя інфармацыйныя рэсурсы па тэхніцы і арганізацыя доступу да іх.

Карыстальнікі бібліяграфічнай інфармацыі па тэхніцы. Формы давядзення бібліяграфічнай інфармацыі да іх.

### **3.3 Інфармацыйна-бібліяграфічнае забеспячэнне прыродазнаўства**

Накірункі развіцця прыродазнаўства. Арганізацыя інфармацыйна-бібліяграфічных рэсурсаў па прыродазнаўстве ў Беларусі. Дзейнасць Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі.

Сучасны стан бібліяграфічных рэсурсаў па сельскай гаспадарцы: навукова-дапаможныя і рэкамендацыйныя бібліяграфічныя дапаможнікі. Электронныя інфармацыйныя рэсурсы па сельскай гаспадарцы і арганізацыя доступу да іх.

Карыстальнікі бібліяграфічнай інфармацыі па прыродазнаўстве. Формы давядзення да іх бібліяграфічнай інфармацыі.

### **3.4 Інфармацыйна-бібліяграфічнае забеспячэнне мастацтва і мастацтвазнаўства**

Інфармацыйна-бібліяграфічныя рэсурсы па мастацтве і мастацтвазнаўстве ў дапамогу прафесійнай і прафесійнай дзейнасці. Сучасны стан бібліяграфічных рэсурсаў па мастацтве і мастацтвазнаўстве: навукова-дапаможныя і рэкамендацыйныя бібліяграфічныя дапаможнікі. Электронныя інфармацыйныя рэсурсы па мастацтве і мастацтвазнаўстве.

Асноўныя карыстальнікі інфармацыі па мастацтве і мастацтвазнаўстве. Формы давядзення да іх бібліяграфічнай інфармацыі.

### **3.5 Інфармацыйна-бібліяграфічнае забеспячэнне сацыяльна-гуманітарных навук**

Бібліяграфічныя рэсурсы Рэспублікі Беларусь ў дапамогу інфармацыйна-бібліяграфічнаму забеспячэнню сацыяльна-гуманітарнай сферы.

Нацыянальная бібліятэка Беларусі і Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь як цэнтры інфармацыйна-бібліяграфічнага забеспячэння сацыяльна-гуманітарнага комплексу; роля Нацыянальнага цэнтра прававой інфармацыі ў інфармацыйным забеспячэнні спажыўцоў прававой інфармацыяй. Фарміраванне сеткі публічных цэнтраў прававой інфармацыі.

Адлюстраванне дакументаў сацыяльна-гуманітарнага зместу ў каталогах бібліятэк. Картатэкі, БД і бібліяграфічныя дапаможнікі сацыяльна-гуманітарнай тэматыкі ў складзе ДБА бібліятэк.

### **3.6 Інфармацыйныя паслугі публічнай бібліятэкі**

#### **па задавальненні запытаў у сферы сацыяльна-гуманітарных навук**

Патрэбнасці спажыўцоў інфармацыі ў дакументах рознага зместу, відаў, пэўнай светапогляднай накіраванасці і інш. Патрэбнасці ў бібліяграфічнай інфармацыі сацыяльна-гуманітарнага зместу.

Адлюстраванне сацыяльна-гуманітарных дакументаў у ДБА публічных бібліятэк. Метадычныя асаблівасці тэматычнага бібліяграфічнага пошуку дзеючых прававых актаў і актаў, прынятых у мінулыя перыяды; удакладнення бібліяграфічных звестак аб пэўных актах, іх фрагментах, відах выданняў прававых актаў. Пошук фактаграфічнай інфармацыі з тэкстаў нарматыўна-прававых актаў.

Метадычныя асаблівасці тэматычнага бібліяграфічнага пошуку па галінах сацыяльнай сферы і сацыягуманітарных навук. Методыка і асноўныя групы крыніц удакладняльнага і адрасна-бібліяграфічнага пошуку сацыяльна-гуманітарных дакументаў.

Фактаграфічны пошук сацыяльна-гуманітарнай інфармацыі.

Паслугі публічных цэнтраў прававой інфармацыі ў ЦБС.

Падрыхтоўка бібліяграфічных прадуктаў (картатэк, аглядаў, спісаў і інш.) для масавых, групавых і індывідуальных формаў абслугоўвання спажыўцоў сацыяльна-гуманітарнай інфармацыі ў ЦБС.

### **3.7 Асаблівасці дакументнага патоку для дзяцей**

Значэнне дзіцячай літаратуры для выхавання і станаўлення асобы. Чытачы дзіцячай літаратуры і літаратуры для дзяцей. Дзейнасць дзяржаўных і недзяржаўных выдавецтваў па выданні твораў беларускіх пісьменнікаў і перакладной літаратуры. Віды непэрыядычных і перыядычных выданняў для дзяцей.

Віды выданняў для дзяцей па складу асноўнага тэксту, мэтавым прызначэнні і характары інфармацыі, спосабу арганізацыі твораў, паўторнасці выпуску і інш. Асаблівасці даведачных і навукова-пазнавальных выданняў.

### **3.8 Інфармацыйна-бібліяграфічныя рэсурсы па дзіцячай літаратуры**

Задачы, функцыі, спецыфічныя рысы бібліяграфічных рэсурсаў для дзяцей і юнацтва, абумоўленыя задачамі выхавання, сацыяльна-псіхалагічнымі асаблівасцямі школьнікаў. Асноўныя карыстальнікі бібліяграфічнай інфармацыі па дзіцячай літаратуры. Функцыянальнае прызначэнне крыніц навукова-дапаможнай бібліяграфіі ў галіне дзіцячай літаратуры: сучасны стан.

Спецыфічныя рысы рэкамендацыйнай бібліяграфіі літаратуры для дзяцей. Рэкамендацыйна-бібліяграфічная інфармацыя для дзяцей як метады прапаганды літаратуры, сродак фарміравання чытацкіх інтарэсаў, метады кіравання чытаннем. Сістэма рэкамендацыйных бібліяграфічных дапаможнікаў па дзіцячай літаратуры, прынцыпы яе функцыянавання, структура, асноўныя цэнтры па падрыхтоўцы бібліяграфічных рэсурсаў дзіцячай літаратуры ў Беларусі і Расіі. Функцыянаванне рэкамендацыйнай бібліяграфічнай інфармацыі ў Internet.

## ***Літаратура***

1. *ГОСТ 7.0—99*. Информационно-библиотечная деятельность, библиография. Термины и определения. – Изд. офиц. – Введ. 2000-07-01. - Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1999. – 23 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) (Межгосударственный стандарт).

2. *ГОСТ 7.76—96*. Комплектование фонда документов. Библиографирование. Каталогизация. Термины и определения. – Введ. 01.01.98. – Минск: Изд-во стандартов, 1997. – 52 с.

3. *ГОСТ 7.1–2003*. Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления = Бібліяграфічны запіс. Бібліяграфічнае апісанне. Агульныя патрабаванні і правілы састаўлення. – Минск : Госстандарт Республики Беларусь : Белорусский государственный институт стандартизации и сертификации, 2004. – III, 48 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу == Сістэма стандартаў па інфармацыі, бібліятэчнай і выдавецкай справе) (Межгосударственный стандарт).

4. *ГОСТ 7.80–2000*. Библиографическая запись. Заголовок. Общие требования и правила составления. – Минск : Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 2001. – 7, [1] с., включая обложку. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) (Межгосударственный стандарт).

5. *ГОСТ 7.82–2001*. Библиографическая запись. Библиографическое описание электронных ресурсов. Общие требования и правила составления. – Минск : Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, Б.г. (2002). – III, 22 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) (Межгосударственный стандарт).

6. *ГОСТ 7.9–95 (ИСО 214-76)*. Реферат и аннотация. Общие требования. – Введ. 01.07.97. – Минск: Межгосударственный совет по стандартизации, метрологии и сертификации, 1996. – 7 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу) (Межгосударственный стандарт).

7. *СТБ ГОСТ 7.60–2005*. Выданні. Асноўныя віды = Издания. Основные виды : тэрміны і азначэнні. – Мінск : Дзяржстандарт, [2005]. – IV, 54 с. – (Сістэма стандартаў па інфармацыі, бібліятэчнай і выдавецкай справе) (Государственный стандарт Республики Беларусь).

8. *Бібліяграфічныя дапаможнікі Беларусі ў 2001-2005 гадах: агляды. Дадатак да «Паказальніка бібліяграфічных дапаможнікаў Беларусі, 2005»*. – Мінск: Нац. кніжная палата Беларусі, 2006. – 56 с.

9. *Бібліятэчнае краязнаўства : прастора вялікіх магчымасцей і перспектывы : зборнік навуковых артыкулаў / Нацыянальная бібліятэка Беларусі*. – Мінск, 2013. – 286 с.

10. *Брежнева, В.В.* Информационное обслуживание: продукты и услуги, предоставляемые библиотеками и службами информации предприятий / В.В.Брежнева, В.А.Минкина – СПб., 2004. – С. 23 – 45; 105 – 116.

11. *Диомидова, Г.Н.* Библиографоведение: учебник для сред. проф. учеб. заведений / Г.П. Диомидова. – СПб.: Профессия, 2002. – 288 с. – (Серия «Библиотека»)

12. *Зыгмантович, С.В.* Подготовка библиографической продукции библиотеками: науч.-практ. пособие [Текст] / С.В.Зыгмантович – Минск: Новое знание, 2009. – 229 с. – (Профессионалам библиотечного дела)

13. *Концепция информационного взаимодействия библиотек Беларуси:* Разработана в рамках Программы развития единой компьютерной сети Республики Беларусь (НИКС РБ) и утверждена на засед. Респ. библиотечного Совета при Мин-ве культуры 3.03.2000 г. /Бел.библиотеч. ассоциация. – Минск: ИООО «Красико-Принт», 2001. – 47 с.

14. *Маслова, А.Н.* Краеведение и библиотека: [избр. ст.] / А.Н. Маслова. – СПб.: Профессия, 2010. – 363 с. (Библиотека)

15. *Михлина, И.И.* Краеведческая библиография: науч.-метод. пособие / И.И.Михлина. – М.: Либерей-Бибинформ, 2008. – 176 с.

17. *Справочник библиографа* / науч. ред. Г. Ф. Гордукалова, Г. В. Михеева. – СПб. : Профессия, 2014. – 768 с. (или предыдущие издания)

18. *Справочник библиотекаря* / В.В. Брежнева и др.; [науч. ред. А.Н. Ванеев] – 1-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Профессия, 2010. – 640 с.